

Furcsa Laura

E-MAIL KOMMUNIKÁCIÓ HASZNÁLATA A NYELVTANÍTÁSBAN

A 2002-ben megjelent Jászsági Évkönyvben már olvashattak magyar és amerikai pedagógus hallgatók szakmai levelezéséről. Szécsi Tünde cikkében arról írt, hogyan jelennek meg a kisebbséggel, eltérő kultúrákkal kapcsolatos nézetek a hallgatók leveleiben. E tanulmány a projekt folytatásáról szól azt a gyakorlati szempontot kihangsúlyozva, hogyan használható fel az e-mail – mint az idegen nyelvű levelezés elektronikus módja – kommunikációs eszközként a nyelvtanításban, milyen nyelvi képességek fejlesztésére alkalmas és milyen korlátai vannak használatának.

2005 tavaszi szemeszterében szerveztünk 13 pedagógusjelölt amerikai diák (Florida Gulf Coast University) és 13 angol műveltségterületen tanuló, tanító szakos magyar diák (Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Kar) között egy interkulturális, angol nyelvű e-mail kommunikációt használó projektet. Szécsi Tünde és Furcsa Laura voltak a koordinátorai az amerikai, illetve a magyar fél részéről. A projekt háttere hasonló volt az előző években folytatott levelezésekhez. A hallgatókkal közösen előre kiválasztottunk néhány pedagógiai vitatémát (például iskolarendszerek különbözősége, tanító- és tanárképzés kérdései, az idegen nyelv tanítási problémái, hátrányos helyzetű gyerekek, kisebbségek, szokások, divat, sport, ünnepek, fenntartható fejlődés), ezeket javasoltuk megvitatásra partnerünkkel. Két pedagógiai esetleírást beszéltek meg egymással a hallgatók, majd a félév végén összefoglalták munkájukat. E cikk az ő leveleik és összefoglalójuk elemzésén alapul. Az idézetek a magyar és az amerikai hallgatók elektronikus üzeneteiből származnak, az angol nyelvűek lettek természetesen magyarra fordítva.

A kommunikatív nyelvoktatás egyik feladata, hogy valódi, anyanyelvi beszélőkkel folytatott kommunikációra készítse fel a nyelvtanulókat. A nyelvtanítás folyamatában sokszor nagyon nehéz lehetőséget találni arra, hogy a diákok ezt valós körülmények között, „élesben” kipróbálhassák, ezért minden lehetőséget meg kell ragadni arra, hogy a nyelvtanuló valóban használhassa a tanult célnyelvet. Ezért a kommunikatív nyelvtanítás során gyakori az eredeti, autentikus (a nyelvtanulók számára nem átalakított, könnyített) anyagok használata mesterséges nyelven írott „tanszövegek” helyett. Anyanyelvi beszélőkkel folytatott e-mail kommunikáció során lehetőségük van az idegen nyelvet tanulónak arra, hogy autentikus módon beszélgessenek, akár vitába is bonyolódjanak.

Az idegen nyelvű elektronikus levelezés főbb jellemzői

A számítógéppel segített nyelvtanulás, a nyelvpedagógiában gyakran használt angol nevén CALL (Computer Assisted Language Learning), egyre elterjedtebb

nyelvtanulási módszer. Ennek egyik formája az idegen nyelven történő elektronikus levelezés. Az elektronikus levél (e-mail) az egyik leggyakoribb számítógép segítségével folytatott kommunikációs forma napjainkban. Fontos figyelembe venni, hogy az e-mail a kapcsolattartás írott változatát jelenti, ennél fogva a nyelvtanítás során fejlesztendő négy nyelvi készség közül itt az írásbeli (az olvasott szöveg megértése és az íráskészség), mellőzve a szóbeli készségek (a beszéd és a hallott szöveg értése) szerepét. Amellett, hogy az e-mail kiváló eszköz a tanulóknak arra, hogy párbeszéd formában együttműködjenek, elősegíti a vitázás elsajátítását is. Az efféle kommunikáció fontos jellemzője az aszinkronitás, azaz a kérdés és a válasz nem egy időben történik, sokszor napok is eltelhetnek köztük (ellentétben az elektronikus kommunikáció egy másik, elterjedt formájával az ún. chat-tel).

A nyelvtanulók közvetlenül, olcsón és kényelmesen kommunikálhatnak a nap bármely órájában az iskolából, vagy akár otthonról is. Az elektronikus levél sokkal közelebb áll a mai diákokhoz, mint a kézzel írott levél, hiszen nap mint nap e-mailek tucatját írják és fogadják. Néhány évvel ezelőtt a számítógéppel segített nyelvtanítás bevezetésének legnagyobb akadálya a diákok számítógépes ismeretének alacsony szintje volt, tájékozatlanok voltak az internet és a szövegszerkesztő használatát illetően. A 2005-ben folytatott interkulturális e-mail projektünkben ez elhanyagolható problémát jelentett, hisz alig néhány diák nem rendelkezett megfelelő gyakorlattal az internet használatát illetően.

A kommunikatív nyelvtanítási folyamatában a hangsúly egyre inkább a nyelv és a kultúra integrációja felé tolódott. Ebből a szempontból is számos előnye lehet az e-mail kommunikációnak. Megfigyelték, hogy ilyenkor a résztvevők több információt nyernek társuk kultúrájáról, mivel a partner sokkal több kulturális információt felfed, mint közvetlen, szemtől szemben történő kommunikációban (Greenfield, 2003). Ez elősegíti a toleranciát, jobb interkulturális megértést, segíti a sztereotípiák és az előítéletek csökkentését.

Az idegen nyelvi motiváció illetően nagyon fontos a pozitív attitűd és a célnyelvi csoportokkal való kontaktus (Csizér, Dörnyei, Németh 2004). Az integrativitás (a tanulandó nyelvhez és kultúrához való viszony) a nyelvtanulás sikerességének fontos előre jelző tényezője. Az e-mail kommunikáció segíthet abban, hogy növelje a tanulók motiváltságát, ezáltal nagymértékben hozzájárul a nyelvtanulás eredményességéhez. Egy ország kultúráját és nyelvét nem kizárólag akkor lehet megismerni, ha az ember hosszabb ideig tartózkodik külföldön, anyanyelvi környezetben. Az e-mail kapcsolat nagyszerű módja annak, hogy „első kézből” szerezzenek a nyelvtanulók ismereteket egy idegen ország kultúrájáról és lakóinak gondolatvilágáról.

A projektben résztvevő tanulóknak lehetőségük volt szinte bármilyen témáról levelezni. Ez – a nyelvtankönyveknél sokkal bővebb – témaválasztás elősegítette,

hogy valóban arról írjanak, ami érdekli őket. A program elején közösen kiválasztott vitatémák csak támpontot jelentettek, nem kellett mindet megtárgyalni. A szabad témaválasztás is nagymértékben növelte a diákok motivációját.

Szorongás és feszültség a nyelvhasználatról

Nagyon sok nyelvtanulóval előfordul, hogy nem merik használni a tanult idegen nyelvet. Sokan közülük még igen magas nyelvi szinten is gátlásosnak érzik magukat, különösen, ha anyanyelvi beszélővel kell kommunikálni. A nyelvtanár számára mindig nagy kihívás, hogy olyan kontextust teremtsen, amiben a gátlásos, félénkebb tanulók is bátran ki tudják fejezni magukat.

Az „idegennyelv-szorongás” nagymértékben befolyásolja a nyelvtanulás sikerességét (MacIntyre és Gardner, 1991). Több kutatás próbálta megfejteni ennek a problémának az okait, melyeket általában az osztálytermi kontextusban és a tanár szerepében találtak meg. Az e-mailben történő levelezés során a kommunikáció nem a tanárral zajlik, ahogy a nyelvrókon sokszor, hanem ugyanolyan diákkal, mint saját maguk. A levelező partnernek ráadásul nem is feladata az értékelés, így a negatív értékeléstől való félelem nincs jelen a kommunikációban, amely szintén fontos szorongáscsökkentő tényező lehet.

A tanár szerepe egész más a kommunikációnak ebben a formájában, mint az egyéb, hagyományosabb tanórán folyó nyelvtanításban. Sokkal tanuló-központúbb ez a módszer, a tanár szerepe jobban háttérbe szorul, aki később természetesen elolvassa a leveleket, de nincs azonnali hibajavítás, ami sok nyelvtanulót zavarhat

Az e-mail kommunikáció lehetőséget teremt az alacsonyabb szinten lévő nyelvtanulók számára, hogy bátran használják a nyelvet. A magyar nyelvtanulók angol nyelvi szintje eltérő volt az e-mail projekt megkezdésekor. Előzetes vizsgaeredményeik alapján három csoportba osztottuk őket. Érdekes módon, nem a jobb nyelvi szinten álló hallgatók voltak aktívabbak a levelezés során:

magyar partner nyelvi szintje	váltott e-mailek átlagos száma
középszint (intermediate)	7,9
középszint alatt (pre-intermediate)	6,7
középszint fölött (upper-intermediate)	5

Ennek a különbségnek természetesen több oka is lehet, mindazonáltal jól bizonyítja azt, hogy az alacsonyabb szinten álló nyelvtanulók számára is hasznos eszköz lehet az elektronikus eszmezsere. Azon diákok számára, akik általában nem túl aktívak a nyelvi órákon, az e-mailben folytatott kommunikáció kiváló alkalmat teremtett arra,

hogyan megmutassák valódi tudásukat. Nagyon fontos, hogy volt idejük megfogalmazni válaszaikat, nem kellett azonnal reagálniuk, mint élőbeszéd során.

Nyelvtudás javulása

A nyelvtanítás egyik lényeges feladata, hogy a nyelvtanuló elsajátítsa az igényes írás, a jól megformált mondatok szabályait és használatát. Ez azért is fontos, mert minden nyelvvizsgatípus írott része tartalmaz olyan feladatot, ami ezt kéri számon, általában levél, fogalmazás vagy esszé formájában. Biesenbach-Lucas és Weasenforth (2001) cikkében azon kétségének ad hangot, vajon az e-mail fogalmazások jó hatással vannak-e a nyelvtanulók íráskészségére. Az e-mail, mint új kommunikációs csatorna, a beszélt és az írott nyelv között van, stilisztikai átmenetet képez közöttük (Bódi, 2004). Amellett, hogy írott és szerkesztett, interaktivitás is jellemzi. Hangvétele kötetlenebb, a nyelvhasználata pedig vázlatosabb és felszínesebb, mint a hagyományos írott levelezésé.

A nyelvi képességeket tekintve szinte minden magyar résztvevő megállapította záró összefoglalójában, hogy összességében javultak nyelvi képességeik:

„Észrevettem, hogy sokat javult az írott nyelvi képességem angolból, talán a helyesírásom is, mivel magas szinten kellett megírnom a leveleket, így próbáltam megszűrni azokat a szavakat, amiket használtam. Úgy gondolom, szintekkel jobb lett az írásom.”

Ezt észrevették az amerikai partnerek is:

„A /magyar/ társam írásainak tartalma sokkal jobb színvonalú volt a projekt vége felé, mint az elején. Minden tekintetben sokat javult.”

Érdekes módon ezek az írásbeli feladatok nem csak a magyar, hanem az angol anyanyelvű partnerek számára is pozitív hatással voltak, mivel kénytelenek voltak pontosabban fogalmazni és igényesebb stílust használni:

„Másképp fogalmaztam meg a mondanivalómat, mint általában szoktam. Megpróbáltam a lehető legvilágosabb lenni.,,

„Megpróbáltam helyesen írni angolul, úgy gondolom, ettől javult a partnerem angoltudása.”

Az anyanyelvi partnerek átértézték felelősségüket, hogy tökéletes mintát kell nyújtaniuk:

„Úgy érzem, képes voltam a szókincsét javítani azzal, hogy mindig helyesen használtam az angolt, és igényesen fogalmaztam.”

Mivel az e-mailben folyó kommunikáció alapvető jellemzője, hogy hiányzik az élőbeszédet kísérő testbeszéd, mimika és hangszín, ezért még az anyanyelvi beszélők is fokozottan törekedtek a pontos és egyértelmű fogalmazásra.

Igény a magas szintű vitára

A magyar és az angol anyanyelvű partnerek motivációja más és más egy e-mail projektbe kapcsolódás során. Amíg a magyar diákok számára nagy ösztönző erő volt az, hogy végre nem csak egymással kommunikálhatnak idegen nyelven, hanem angol anyanyelvű hallgatóságtól tudtak tanulni, addig a külföldi beszélőket az motiválta, hogy minél jobban megismerjenek egy idegen kultúrát, megvitathassanak nyelvi, pedagógiai és kulturális problémákat. Ezért is volt feladat két pedagógiai esettanulmány megvitatása, hiszen ez további lehetőséget nyújtott arra, hogy valódi vita, érvek ütköztetése alakuljon ki a partnerek között.

Sajnos több amerikai diák panaszkodott arról, hogy nem jött létre mélyreható vita köztük:

„Úgy gondolom, nem vitattunk meg alaposan kulturális kérdéseket, főképp csak felszínes témákat érintettünk. Az esettanulmány lett volna a lehetőség, hogy mélyebben belemerjünk a témába, de a /magyar/ partnerem a véleménye kifejezésén kívül nem írt többet arról, hogyan lehetne segíteni.”

„Bárcsak az esettanulmányokról többet vitáztunk volna, mint egy-egy e-mail.”

Néhányukat még jobban elkésértett az elszalasztott lehetőség egy értelmes, gondolatébresztő vitára:

„Beszélgetéseink soha nem lépték át a trivialisokat, és nem váltak tudományos igényű vitává. Őt /a magyar partnert/ nem érdekelte az esettanulmányok megvitatása, sem az általam fontosabbnak tartott témák részletesebb megbeszélése, ami bennem csalódást keltett. Válaszolt a kérdéseimre, és betekintést nyertem néhány nagyon érdekes dologba, mégis úgy éreztem, hogy az esettanulmányok és a levelezés általában jobb lehetőség lesz a magyar kultúra megismerésére, és nagyon csalódott vagyok az elszalasztott lehetőség miatt.”

Több oka is lehet annak, hogy a magyar diákok nem voltak elég aktívak a tudományos igényű vitázásban. Egyrészt a magyar diákok angol tudása nem bizonyult elégségesnek ahhoz, hogy anyanyelvi beszélőkkel bonyolultabb kérdéseket vitassanak meg. A magyar hallgatók valóban sokat dolgoztak a projekt folyamán. Hosszú órákat töltöttek azzal, hogy lefordították a kapott üzeneteket és megfogalmazták a sajátjukat. Még az egyik legjobb nyelvi képességű hallgató (aki egy évet anyanyelvi környezetben töltött régebben) is arról panaszkodott, hogy nehéz megértenie a partner választékos szövegeit:

„Nehéz volt nekem, mert tudtam, hogy a levelei hosszúak és nagyon „pedagógiai” szempontúak. Egy kicsit fárasztó volt mindent megérteni, majd később emlékezni minden fontos részletére.”

Ez ellentmond annak, hogy az amerikai diákokra nagy hatással volt magyar

partnereik jó angol tudása. Talán az is közrejátszott, hogy nem mérték fel megfelelően a partnerük valós nyelvtudását.

A magyar oktatásban még mindig nincs elég hangsúly az érvelés módszereinek megtanításán. A diákok vitázási készsége meglehetősen alacsony szinten van magyar nyelven is. Sokszor nem tartják fontosnak saját véleményük kifejezését, és nincsenek is meg az ehhez szükséges nyelvi eszközeik. Ezen projekt fontos tanulsága az, hogy a jövőben jobban be kell gyakorolni idegen nyelven a véleménykifejezést szolgáló szerkezeteket az anyanyelvi beszélőkkel folytatott párbeszéd előtt.

A magyar hallgatók nem mutattak túl nagy érdeklődést a nevelés szociális problémái iránt. Ez magyarázható azzal is, hogy nem sok tanítási tapasztalatuk volt még, éppen csak annyi, amennyit a pár hetes tanítási gyakorlatuk alatt szerezhettek. Ezt így fogalmazta meg az egyik magyar hallgató:

„Az esettanulmányok nagyon nehezek voltak számomra, így nem is irtam rólok túl sokat. A partnerem viszont jó dolgokat irt róla. Én nem leszek szociálpedagógus, nincs is túl sok ötletem és tudásom arról, hogyan kell kezelni ezeket a problémákat.”

A diákoknak meg kellett tanulniuk, hogyan viszonyuljanak ahhoz, ha a másiknak gyökeresen eltérő a véleménye. Ez a tapasztalat néhányuk „szemét felnyitotta”, s tanulsággal is szolgált. A probléma elsősorban akkor merült fel, amikor a kisebbségi gyerekek problémáinak megvitatása került napirendre. Néhány amerikai hallgatót megdöbbentett a magyar partnerek hozzáállása a kérdéshez:

„Meglepődtem, mennyire negatív a hozzáállása... Általában kellemetlenül érzem magam, ha az emberek ítélkeznek, különösen személyes tapasztalat hiányában, mégis úgy gondolom, hogy egészében véve nem igaz, vagy inkább nem lehetséges, hogy az emberek egy teljes csoportjának ugyanolyan tulajdonságai legyenek. Úgy vélem, inkább az ő véleménye túl általánosító és sztereotipikus, nem valós tapasztalaton alapul.”

Érdekes, hogy az amerikai hallgatók csak a végén, a záró összefoglalásban fejezték ki ezeket a meglátásaikat, az e-mailekben nem igazán próbálták meggyőzni magyar partnerüket.

A magyar hallgatók nagyon őszinték és nyitottak voltak a véleményük kifejezését illetően. Néhány amerikai partnernek tetszett ez a szókimondás, és nagyra értékelték:

„Egy egyik benyomásom a társamat illetően az, hogy nagyon őszinte és egyenes, ezzel szemben mi az Egyesült Államokban cukormázzal vonjuk be minden szavunkat, amiket másoknak mondunk.”

Volt azonban, aki nem tudott mit kezdeni a partnere közvetlenségével:

„Mi az USA-ban nem szoktuk ilyen nyíltan elmondani a személyes véleményünket más kultúrákról, különösen nem, ha figyelembe vesszük a levelezés igényes jellegét és a megjegyzések negatív tartalmát.”

Az e-mail kommunikációban zavart okozhat, hogy hiányzik a fizikai kapcsolat, s ez túlzott őszinteséghez, vagy akár félreértésekhez vezethet.

Összefoglalás

Nagyon sok pozitív hatása volt a magyar hallgatók amerikai pedagógusjelöltekkel folytatott e-mail kommunikációs eszmecseréjének. Nagyon motiválónak bizonyult az anyanyelvi partner jelenléte, az igazán hosszú levelek megfogalmazása pozitívan hatott mind a szókincsük, mind az íráskészségük fejlesztésére. Minden résztvevőt aktív munkára serkentettek a feladatok, ráadásul nemcsak a tanórán, hanem azon kívül is szorgalmasan dolgoztak. Sajnos ez a fajta kommunikáció csak az idegen nyelvi írás és olvasás készségeket fejleszti. A jövőben tovább lehet bővíteni szóbeli kommunikációs lehetőségek kiaknázásával, mikrofonon keresztül, esetleg webkamerával.

Felhasznált irodalom

- Biesenbach-Lucas, S. és Weasenforth, D. (2001): E-mail and word processing in the ESL classroom: how the medium affects the message. *Language Learning & Technology*, 5(1), 135-165.
- Bódi Zoltán (2004): Az írás és a beszéd viszonya az internetes interakcióban. *Magyar Nyelvőr*, 2004/3. 286-293.
- Csizér Kata, Dörnyei Zoltán és Németh Nóra (2004): A nyelvi attitűdök és második nyelvi motiváció változása 1993 és 2004 között: egy országos vizsgálat eredményei. *Magyar Pedagógia*, 104: 4, 393–408.
- Greenfield, R. (2003): Collaborative e-mail exchange for teaching secondary ESL: a case study in Hong Kong. *Language Learning & Technology*, 72(1), 46-70.
- MacIntyre, P. D. és Gardner, R. C. (1991): Language anxiety: Its relationship to other anxieties and to processing in native and second languages. *Language Learning*, 41(4), 513-534.
- Szécsi Tünde (2002): Jászsági és amerikai pedagógusjelöltek a multikulturalitásról. *Jászsági Évkönyv*, 177-188.

Kazsimér Andrea

GYERMEKSZEMMEL¹

Egy légy zümmög az ablaküvegen. A gyerek úgy tud rácsodálkozni erre a számunkra semmitmondó történetre, olyan kíváncsian fogadja be, ahogyan csak az ámul el, aki még nem tudja, hogy a tiszavirág valójában nem is növény, hanem egy állat. Eső után guggol a víztócsa előtt, és egy bottal kavargatja. Egyszerűen lebilincseli a látvány. A gyerek számára ez nem semmiség, nem is véletlen, hanem mint történet fantasztikus. Hiányos tapasztalataival, hézagos tudásával ismerkedik a világgal.

A gyerekek világa közel három éve foglalkoztat igazán. Minden érdekel, ami velük, és lelki világukkal kapcsolatos.

Miért nincs bennük semmilyen veszélyérzet? Miért szeretik az egyik embert, s miért nem a másikat? Miről álmodnak; miért boldogok és miért boldogtalanok? Milyen ösztöneik vannak? Miért szeret uralkodni az egyik, engedelmeskedni a másik? Ezek a tulajdonságok mind emberiek, és ugyanúgy benne vannak eme csöppnyi lényekben, mint bármelyik más felnőtt emberben.

Van három unokatestvérem. Két fiú, az egyikük 6 éves (Márk), a másik 1 éves (Patrik), és egy 3 éves kislány (Karina). Születésük óta, szabadidőmben velük vagyok. Sokat vigyázok rájuk, és ekkor lehetőségem nyílik megfigyelni mozdulataikat, ösztöneiket, vágyaikat. A dolgozatomban szereplő példák is, mind az együtt töltött idő alatt születtek. Sokat forgattam és tanulmányoztam Mérei Ferenc: Gyermeklélektan című könyvét, amely alátámasztotta az általam megfigyelt példákat. Születésük pillanatától, minden héten, minden hónapban történtek megfigyelhető változások.

A kezdet

A születés a legnagyobb változás az életben, a létfeltételek teljes fordulata. Az embernél azonban hosszú időbe telik, míg idegrendszere követi ezt a változást, és megéri arra, hogy az új környezetét felfogja, és alkalmazkodjék hozzá.

Az újszülöttet emberek és tárgyak veszik körül, új ingerek érik: fény, hang, változó hőmérséklet. A környező világhoz anyagszerével már alkalmazkodik is, hiszen lélegzik benne, de alig viszonyul még hozzá másként, mint a magzati lét biológiai körülményeihez.

Megszületik a gyerek, világra jön. A napnak mintegy 90%-ában alszik, szendereg. Amikor ébren van, szoptatják, fürdetik, tisztába teszik. Ezen kívül – amint ezt

¹ Kazsimér Andrea ezzel a dolgozatával 2006-ban a Természet Világa című folyóirat XVI. Természet-tudomány Diákpályázatán az Orvostudományi kategóriában II. díjban részesült.